

باسمه تعالی

اقتصاد دانش بنیان در منظومه فکری مقام معظم رهبری

(با تاکید بر الزامات اقتصاد مقاومتی)

دکتر بهرام بیات

دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی^۱

عبدالمحمد کاشیان

دانشجوی دکتری علوم اقتصادی دانشگاه امام صادق علیه السلام^۲

چکیده:

این مقاله به دنبال آن است که منظومه فکری مقام معظم رهبری را به عنوان تعیین کننده خطوط اصلی حرکت در این مسیر و همچنین به عنوان یک تئورسین در حوزه اقتصاد دانش بنیان، مورد بررسی قرار دهد. بازخوانی این اندیشه ها سبب می شود که تصویر بهتری از این حوزه در اختیار داشته باشیم و با مسیر اصلی و خطوط حرکت اقتصاد دانش بنیان آشنا شویم. تاکید بر اقتصاد مقاومتی در این مقاله به عنوان یکی از مهمترین راهبردهای کلان کشور مورد تاکید قرار گرفته است. تعریف اقتصاد دانش بنیان از منظر مقام معظم رهبری و تمایزات آن و همچنین اثر این رویکرد در رشد و توسعه اقتصادی، چشم انداز کشور در این حوزه و نیز لزوم حمایت از این شرکت ها و همچنین الزامات و باید و نبایدها در این حوزه مهمترین موضوعاتی است که در این مقاله مورد بررسی قرار می گیرد. لزوم بومی سازی، داشتن غایت مبتنی انسانیت و مبتنی بر پیشرفت و همچنین تسری اقتصاد دانش بنیان به همه بخش های اقتصادی، از مهمترین کلیدواژه های این منظومه فکری است که در کنار الزامات ۱۵ گانه ای که توسط ایشان مطرح شده، می تواند مسیر اصلی و درست حرکت در این حوزه را تبیین نماید.

طبقه بندی JEL: I25

واژگان کلیدی: اقتصاد، دانش بنیان، مقاومتی، پیشرفت، مقام معظم رهبری

^۱ bahram.bayat@gmail.com

^۲ a.m.kashian@gmail.com

مقدمه:

در دنیای پر تحول امروز، زیربنای اقتصادهای صنعتی، از محوریت منابع به سمت محوریت سرمایه های فکری جابه جا شده و به همین دلیل عامل دانش به صورت روز افزون پراهمیت تر می شود. در چنین شرایطی شکل جدیدی از سازمان ها مورد نیاز است: سازمان هایی که به عنوان سامانه های مبتنی بر دانش شناخته شده و اصطلاحاً شرکت های دانش بنیان نامیده می شوند و عاملی حیاتی برای توسعه اقتصادی در یک کشور هستند. در واقع این شرکت ها موتور رشد و توسعه محسوب می شوند (مک کارتی، ۲۰۰۰، ص ۱۳۱). کشور ما نیز جهت دست یابی به یک رشد و توسعه پایدار و فراگیر و رقابت در عرصه جهانی نیازمند یک تحول اقتصادی از سطح اقتصاد منبع محور به سمت اقتصاد دانش محور است. در این میان شرکت های دانش بنیان موتور توسعه و ایجاد چنین تحولی محسوب می شوند. از این رو در کشور ما اخیراً شرکت های دانش بنیان کانون توجه مسئولین کشور قرار گرفته اند. بسته های مختلف حمایتی، تسهیلات مالی، معافیت های مختلف، ابلاغ سیاست ها و تصویب قوانین و آیین نامه های تسهیل کننده همگی نتایج چنین رویکردی در بین سیاست گذاران و دولت مردان کشور است. در واقع اگر بپذیریم موتور توسعه و رشد اقتصادی کشورها در عصر حاضر، شرکت های دانش بنیان هستند، باید بتوانیم چارچوب و تعریف صحیحی از این شرکت ها مبتنی بر شرایط کشور داشته باشیم تا بر اساس آن بتوانیم اولاً شرکت های دانش بنیانی که توسعه اقتصادی کشور را رقم می زنند به درستی شناسایی و حمایت کنیم، ثانیاً بتوانیم جریان فن آفرینی را در کشور به سمت و سوی صحیح و موثری هدایت نماییم، ثالثاً از هدر رفت منابع مادی و حمایتی و نیز سرمایه های فکری در مسیرهای غیرموثر جلوگیری کنیم و نهایتاً به کمک این تعریف و بر اساس نیازمندی های یک کشور در حال توسعه نظیر ایران، بتوانیم سیاست گذاری ها و استراتژی های مناسب تری را در نظام ملی نوآوری کشور شکل دهیم.

معظم رهبری به عنوان رهبر و در عین حال یک تئوریسین در نظام جمهوری اسلامی ایران، تاکید بسیار زیادی بر اقتصاد دانش بنیان داشته و دارند و شاید تاکیدات وافر ایشان بود که سبب شد اقتصاد دانش بنیان تا این حد وسیع محل و بحث و نظر کارشناسان قرار گیرد. همچنین تاکید ایشان بر اقتصاد مقاومتی به عنوان الگو و تنها راه کار پیشرفت و رشد اقتصاد کشور نیز سبب شده است که برنامه ها و سیاست های اقتصادی کشور به این سو جهت دهی شده باشد. تاثیر اقتصاد دانش بنیان بر اقتصاد مقاومتی نیز از جمله مهمترین موضوعاتی است که مورد نظر کارشناسان قرار گرفته است.

در این مقاله به دنبال آن هستیم که با توجه به دو مولفه اصلی مقام معظم رهبری یعنی رهبری نظام و تعیین کننده بودن خطوط اصلی حرکت در این مسیر و همچنین به عنوان یک تئوریسین در این حوزه، نظرات ایشان را

اقتصاد دانش‌بنیان مورد بررسی قرار دهیم. بازخوانی این اندیشه‌ها سبب می‌شود که تصویر بهتری از این حوزه داشته باشیم و با مسیر اصلی و خطوط حرکت اقتصاد دانش‌بنیان آشنا شویم. تعریف اقتصاد دانش‌بنیان از منظر مقام معظم رهبری و تمایزات آن و همچنین اثر این رویکرد در رشد و توسعه اقتصادی، چشم‌انداز کشور در این حوزه و نیز لزوم حمایت از این شرکت‌ها و همچنین الزامات و باید و نبایدها در این حوزه مهمترین موضوعاتی است که در این مقاله مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- تعریف و گستره اقتصاد دانش‌بنیان

واژه «شرکت‌های دانش‌بنیان» یا واژه‌های مشابه، عبارت نسبتاً جدیدی در ادبیات مدیریتی و اقتصادی جهان محسوب می‌شود به طوری که هنوز بسیاری از کشورها یک تعریف دقیق و روشنی از آن ارائه نکرده‌اند. پیشینه موضوع در مراجع علمی خارجی نشان می‌دهد مفهوم «شرکت‌های دانش‌بنیان»^۳ معادل آنچه در کشور ما مطرح شده است در بین مقالات علمی با عبارات مختلفی یافت می‌شود. عباراتی نظیر، «سازمان‌ها یا کسب و کارهای دانش‌محور»^۴، «شرکت‌های فناوری‌محور»^۵، «شرکت‌های کوچک دانش‌مبناء»^۶، «شرکت‌های کوچک نوآور»^۷ و حتی در برخی از مقالات «شرکت‌های مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته»^۸ عبارت‌هایی نظیر «شرکت‌های مبتنی بر فناوری‌های نوین»^۹ نیز به صورت یا مصداقی از شرکت‌های دانش‌بنیان در نظر گرفته شده است. با در نظر گرفتن تمامی این موارد، می‌توان گفت اولین پژوهش در خصوص این نوع شرکت‌ها توسط لایتل^{۱۰} سال ۱۹۷۹ انجام شده است. او با به کار بردن عبارت شرکت‌های فناوری‌محور، این شرکت‌ها را موسساتی معرفی نمود که متکی بر نوآوری و اختراعات علمی بوده و با هدف تجاری‌سازی این اختراعات و نوآوری‌ها تاسیس می‌شوند.

از دیدگاه مدیریت دانش، کسب و کارهای دانش‌بنیان به تبیین و مدل‌سازی تولید دانش (تحقیق و توسعه دانش جدید) پرداخته و باعث غنی‌سازی دانش (آموزش، پرورش و توسعه انسانی) و نیز انتقال دانش و نوآوری می‌گردند (حمیدی زاده، ۱۳۸۷، ص ۱۶۳). اکبرزاده و شفیع زاده نیز در پژوهش خود اذعان می‌دارند هر چند تعاریف

^۳ Knowledge- based Firms

^۴ Knowledge- Intensive Organizations or Business

^۵ Knowledge-Intensive SMEs

^۶ Technology-based Firms

^۷ Innovative Small Firms

^۸ High-Tech Firms

^۹ Small New Technology- Based Firms

^{۱۰} Lytle

مختلف و متعددی برای شرکت های دانش بنیان مطرح گردیده است اما می توان گفت نقطه اشتراک این تعاریف آن است که در شرکت های دانش بنیان نسبت بالایی از دارایی های نامشهود وجود داشته و این شرکت ها به نوآوری به عنوان اصلی ترین منبع رقابتی متکی هستند (اکبرزاده، شفیع زاده ۱۳۹۱، ص ۵۳).

در ایران بر اساس ماده یک قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان مصوب ۱۳۸۹، شرکت های دانش بنیان به این شکل تعریف شده است:

شرکت ها و موسسات دانش بنیان، شرکت یا موسسه خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوطه تشکیل می شود.

طبق تعریف سازمان اقتصادی همکاری و توسعه (OECD) نیز، اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که بر اساس تولید، توزیع و کاربرد دانش و اطلاعات شکل گرفته و سرمایه گذاری در دانش و صنایع دانش پایه (صنایع دانش پایه، صنایعی هستند که در آنها سطح بالایی از سرمایه گذاری به ابداع و نوآوری اختصاص یافته، فناوری های کسب شده با شدت بالایی مصرف و نیروی کار از تحصیلات عالی برخوردار هستند) مورد توجه خاص قرار می گیرد. البته تعاریف دیگری از اقتصاد دانش بنیان در سطح دنیا وجود دارد که در محل خود از آن بحث گردید. با این حال در منظومه فکری مقام معظم رهبری، نگاهی وسیع تر و بازتر نسبت به مساله دانش بنیان وجود دارد که معطوف به مسایل داخلی کشور است و در همین ابتدا لازم است بدان پرداخته شود. به طور کلی اقتصاد دانش بنیان از ۱ نظر با تعاریف مرسوم مشترک و از ۳ نظر دارای تمایز است. نقطه اشتراک آن ها در حوزه فرآیندها و شیوه کلی اقتصاد دانش بنیان و نقاط تفارق در غایت ها، بومی سازی و گستره اقتصاد دانش بنیان است که به تفکیک مورد بررسی قرار می گیرد.

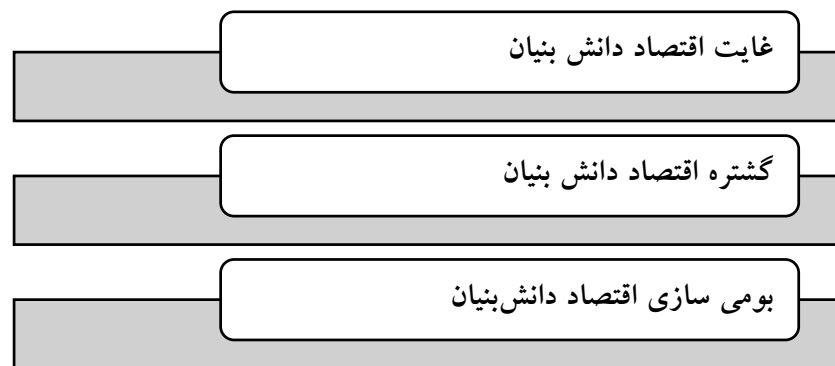
۱-۱- نقطه اشتراک (فرآیندها): اهمیت و جایگاه علم و فناوری در اقتصاد دانش بنیان

همانند تعریفی که بسیاری از اقتصاددانان از اقتصاد دانش بنیان ارائه می دهند، در منظومه فکری مقام معظم رهبری نیز اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که بر اساس تولید، توزیع و کاربرد دانش و اطلاعات شکل گرفته و سرمایه گذاری در دانش و صنایع دانش پایه شکل می گیرد و نقش علم و فناوری در آن بسیار زیاد است. از نظر ایشان «علم برای کشور، یک سرمایه بی پایان و تمام نشدنی است. اگر چرخه ی تولید علم در یک کشوری به راه افتاد، اگر استعدادی وجود داشت و به جریان افتاد، اگر ظرفیت ها شروع کرد به بروز و ظهور، آن وقت این دیگر

منبع تمام‌نشدنی است. علم یک پدیده‌ی درون‌زاست؛ چیزی نیست که انسان برای آن ناچار و ناگزیر باشد وابسته شود. بله، اگر شما بخواهید علم حاضر و آماده را بگیرید، همین است؛ وابستگی دارد، احتیاج دارد، دست دراز کردن دارد؛ اما بعد از آنکه بنیان علمی در یک کشوری به وجود آمد، استعداد هم در آن کشور وجود داشت، آن وقت حالت چشمه‌های جوشان را پیدا میکند. اگر ما پردازیم به دنبالگیری تحقیق و علم و ژرفنگری و دانش‌پژوهی، اگر این مسئله در کشور همچنان که بحمدالله چند سالی است جدی گرفته شده و دنبال میشود، با همین شتاب، بلکه با انگیزه‌ی بیشتر و اهتمام بیشتر دنبال شود، بدون تردید کشور به یک اوجی دست خواهد یافت^{۱۱}. در این صورت «اگر چنانچه علم در بخشهای مختلف جدی گرفته شد، آن وقت این شرکتهای دانش‌بنیان که بر مبنای علم کار میکنند، تولید میکنند و ثروت‌آفرینی میکنند، خواهند توانست بتدریج اقتصاد کشور را به شکوفائی واقعی برسانند». لذا از این جهت یک اشتراک نظری وجود دارد.

۱-۲- تمایزات در اندیشه مقام معظم رهبری

به طور کلی از منظر مقام معظم رهبری اقتصاد دانش‌بنیان با آنچه که مرسوم است نقاط تاکید جدی‌تری دارد که این نکات به شرح زیر است:



۱-۲-۱- غایت اقتصاد دانش‌بنیان

طبیعی است که اهداف اقتصاد دانش بنیان ممکن از جایی به جای دیگر متفاوت باشد. گاهی عده ای از دانش برای جنگ طلبی و زیر سلطه بردن دیگران استفاده می کنند و گاهی اقتصاد دانش‌بنیان راه پیشرفت و توسعه اقتصادی یک کشور در پرتو صلح و نوع‌دوستی است. از منظر مقام معظم رهبری «این منطقه، یک منطقه‌ی اقتصادی است که متکی است به تولید؛ و برای اقتصاد یک کشور، مهمترین بخشی که میتواند یک شکوفائی پایدار را به وجود بیاورد، تولید است؛ بخصوص آن بخش اقتصاد تولیدی‌ای که متکی است به دانش، متکی است به علم؛

^{۱۱}مقام معظم رهبری، دیدار با فعالان شرکت ها و تولید دانش بنیان، ۹۱/۵/۸

اینجا اینجور است؛ هم اقتصادی است، هم تولیدی است، هم علمی است؛ دانش‌بنیان است. این، شایسته‌ی ملت ایران است^{۱۲}».

لذا آن چه از منظر ایشان برای رشد و توسعه اقتصادی کشور لازم است توجه و توصیه به اقتصاد دانش‌بنیان است. «با توجه به واقعیاتی که ما مشاهده می‌کنیم و جلوی چشم ماست، این اوجگیری، این رسیدن به این تعالی مورد نظر و پیشرفت، به هیچ وجه خیال‌پردازانه نیست؛ واقع‌گرایانه است؛ تجربه‌ی این چند سال هم همین را نشان می‌دهد. در همین آمارهائی که داده شد، ملاحظه کردید که پیشرفت کشور در بخشهای مهم و دانشهای نو و مؤثر در زندگی، با فاصله‌ی چند سال، پیشرفت چشمگیری بوده است؛ این نشان‌دهنده‌ی این است که استعداد و ظرفیت و آمادگی هست. ما باید این مسئله را جدی بگیریم؛ یعنی به مسئله‌ی علم و تکیه‌ی به علم در کشور اهمیت بدهیم؛ یعنی این را اساس کار قرار بدهیم. حرف ما در این چند ساله همین است. اگر چنانچه علم در بخشهای مختلف جدی گرفته شد، آن وقت این شرکتهای دانش‌بنیان که بر مبنای علم کار میکنند، تولید میکنند و ثروت‌آفرینی میکنند، خواهند توانست بتدریج اقتصاد کشور را به شکوفائی واقعی برسانند^{۱۳}».

از طرفی دیگر یکی از مهمترین آسیب‌های کشور در سال‌های اخیر مسایل مربوط به خام‌فروشی محصولات ملی است که یکی از مهمترین راه‌کارهای آن توجه به اقتصاد دانش‌بنیان و ایجاد ارزش افزوده بر مواد خام و فروش محصولات نهایی است. نقش اقتصاد دانش‌بنیان در این حوزه بسیار چشمگیر است. از منظر مقام معظم رهبری «تحصیل ثروت از راه فروش منابع تمام‌شدنی مثل نفت و امثال نفت، رونق نیست، پیشرفت نیست؛ این خودگول‌زدن است. ما در این دام افتادیم. باید اقرار کنیم، قبول کنیم که این یک تله است، یک دام است برای ملت ما. ما دچار خام‌فروشی شدیم. یک واقعیتی برای ما به ارث گذاشته شد، کشور هم به آن عادت داده شده است. البته در این سالها سعی شده که یک مقداری این اعتیاد مضر برای کشور، کنار گذاشته شود، لیکن به طور کامل پیش نیامده. ما باید اول اعتقاد پیدا کنیم که باید کشور به جایی برسد که بتواند با اختیار، هرگاه اراده کرد، سرچاه‌های نفت خودش را ببندد؛ ما باید به این باور برسیم. این حالا مسئله‌ی نفت است. خام‌فروشیها در بخشهای مختلف مواد خام و معدنی همچنان وجود دارد؛ و این یکی از ضعفهای ماست، یکی از مشکلات کشور ماست».

۱-۲-۲- گستره اقتصاد دانش‌بنیان

^{۱۲} مقام معظم رهبری، بیانات در جمع مردم و کارکنان صنعت نفت عسلویه ۰۸/۰۱/۱۳۹۰

^{۱۳} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکتهای دانش‌بنیان ۰۸/۰۵/۱۳۹۱

بر خلاف تصویری که اقتصاد دانش‌بنیان را محصور در محصولات خاصی می‌کنند و یا اینکه به عده خاصی از تکنولوژی‌ها لفظ دانش‌بنیان‌ها را اطلاق می‌کنند، از منظر مقام معظم رهبری «شرکتهای دانش‌بنیان فقط مخصوص صنعت نیست؛ در صنعت، در کشاورزی، در خدمات، در نیازسنجی؛ جمع بشوند، نگاه کنند ببینند بنگاه‌های گوناگون اقتصادی به چه چیزهایی نیاز دارند، کمبودهایشان کجا است، این را به آنها ارائه بدهند؛ شرکت دانش‌بنیان حتی در این زمینه هم میتواند فعال باشد^۴». وقتی نگاه ما به اقتصاد دانش‌بنیان و به تبع آن شرکت‌های دانش‌بنیان اینگونه باشد، طبیعتاً می‌توان گفت که فرآیندی که منجر به تبدیل علم به درآمد برای کشور شود، حال چه در حوزه صنعت باشد و یا در حوزه کشاورزی و یا تجاری و خدمات می‌تواند به نوعی اقتصاد دانش‌بنیان محسوب شود.

۱-۲-۳- لزوم بومی‌سازی دانش‌بنیانی بر اساس نیازهای کشور

از نگاه مقام معظم رهبری در کشور ما «هم دانشگاه‌ها، هم دستگاه‌های دولتی، هم آحاد مردمی که خوشبختانه توانائی و استعداد این کار را دارند، چه از لحاظ علمی، چه از لحاظ توانائیهای مالی، باید تلاش کنند مسئولیت زمان خود و مقطع تاریخی حساس خود را بشناسند و به آن عمل کنند. این که ما عرض کردیم «اقتصاد مقاومتی»، این یک شعار نیست؛ این یک واقعیت است. کشور دارد پیشرفت میکند. ما افقهای بسیار بلند و نویدبخشی را در مقابل خودمان مشاهده میکنیم. خب، بدیهی است که حرکت به سمت این افقها، معارضها و معارضه‌هایی هم دارد. بعضی از این معارضه‌ها انگیزه‌های اقتصادی دارد، بعضی انگیزه‌های سیاسی دارد؛ بعضی منطقه‌ای است، بعضی بین‌المللی است. این معارضه‌ها در مواردی هم منتهی میشود به همین فشارهای گوناگونی که مشاهده میکنید؛ فشارهای سیاسی، تحریم، غیر تحریم، فشارهای تبلیغاتی - اینها هست - لیکن در لابه‌لای این مشکلات، در وسط این خارها، گامهای استوار و همتها و تصمیم‌هایی هم وجود دارد که بناست از وسط این خارها عبور کند و خودش را به آن نقطه‌ی مورد نظر برساند؛ وضع کشور الان اینجوری است. به هیچ وجه ما در بن‌بست نیستیم؛ به هیچ وجه با مشکلاتی که ما را از تصمیم به ادامه‌ی راه باز ندارد، مواجه نیستیم؛ چنین مشکلاتی وجود ندارد. بله، مشکلات هست؛ اما همه‌ی این مشکلات، کوچکتر از تصمیم و اراده و هدفها و آرمانهای این ملت و این کشور است. در بستر نرم و راحتی نمیخواهیم بخوابیم و تکیه بزنییم و استراحت کنیم؛ نه، وسط میدانیم؛ اما این میدان، یک میدان دشوار و در عین حال شوق‌آفرین است؛ مثل میدان ورزش و مسابقات ورزشی. در میدانهای مسابقات ورزشی خستگی هست، دلهره هم هست، اما شوق‌آفرین است. هیچ ورزشکاری از حضور در میدان مسابقه‌ی ورزشی امتناع نمیکند؛ بلکه با شوق می‌رود آنجا. این کار زحمت هم دارد - فشار جسمی، فشار عصبی - در عین حال ورزشکاران

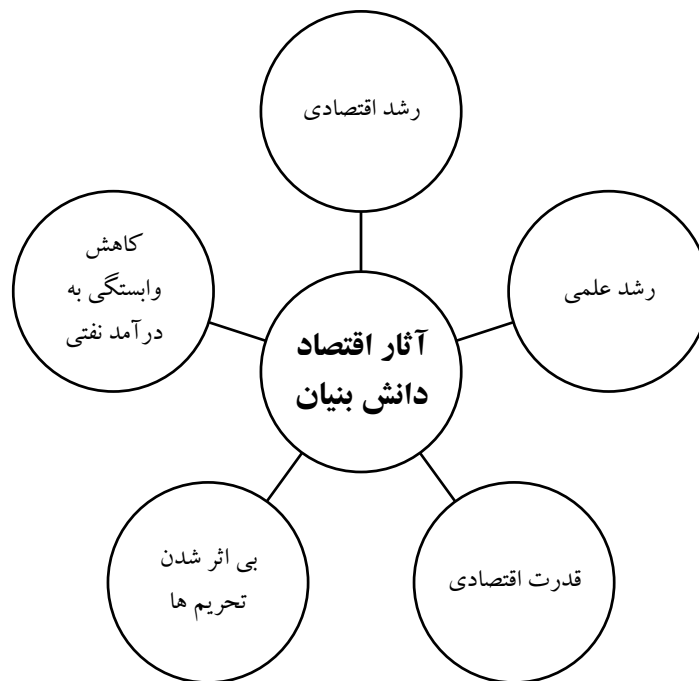
^۴ مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار مردم آذربایجان ۱۳۹۳/۱۱/۲۹

میروند. وضعیت ما اینجوری است. عرصه، عرصه‌ی حرکت عمومی و ماندگار تاریخی ملت است. از لحاظ تاریخی، حرکت امروز ما یک حرکت ماندگار است؛ یعنی سرنوشت ایران را امروز ملت ما شاید برای قرن‌ها دارند رقم میزنند و معین میکنند. همیشه چنین موقعیتی پیش نمی‌آید؛ در همه‌ی مقاطع تاریخی، این وضعیت پیش نمی‌آید؛ در زمان ما خوشبختانه پیش آمده. این انقلاب، کشور را و ملت را در معرض یک حرکت مؤثر ماندگار طولانی و تاریخی قرار داده».

لذا امروز توسعه علم و دانش و به تبع آن اقتصاد دانش‌بنیان نه تنها برای کشور می‌تواند توسعه و رشد اقتصادی به همراه داشته باشد، بلکه می‌تواند زمینه‌ساز یک حرکت تاریخی و تمدنی برای دنیا باشد و این موضوع بر ضرورت توجه به اقتصاد دانش‌بنیان می‌افزاید.

۲- اثر اقتصاد دانش بنیان بر توسعه و پیشرفت ایران

از منظر مقام معظم رهبری اقتصاد دانش بنیان و تکیه بر آن می‌تواند از جنبه‌های مختلفی بر توسعه و رشد اقتصادی کشور تاثیرگذار باشد. بخشی از این آثار به صورت مستقیم و برخی دیگر به صورت غیر مستقیم بر اقتصاد ایران اثر می‌گذارد. در منظومه فکری مقام معظم رهبری اثر اقتصاد دانش بنیان در حوزه های متعددی قابل پیگیری است که در ادامه به بررسی ۵ مورد از آنها خواهیم پرداخت. این آثار به شرح زیر است:



۲-۱- پیشرفت در صنایع دانش بنیان عامل رشد اقتصادی

اولین موضوع در حوزه اقتصاد دانش بنیان، کمک به رشد و توسعه اقتصادی کشور است. توصیه و تاکید مقام معظم رهبری بر پیشرفت علمی، صرفاً به منظور بالا بردن نصاب علمی کشور نیست. از نظر ایشان «اینکه ما روی علم و فناوری تکیه میکنیم، فقط به خاطر این نیست که میخواهیم نصاب علمی خودمان را بالا ببریم؛ پیشرفت علم و فناوری به پیشرفت اقتصاد کمک میکند؛ بنگاههایی که دانش بنیان هستند میتوانند به اقتصاد ملی کمک کنند»^{۱۵}.

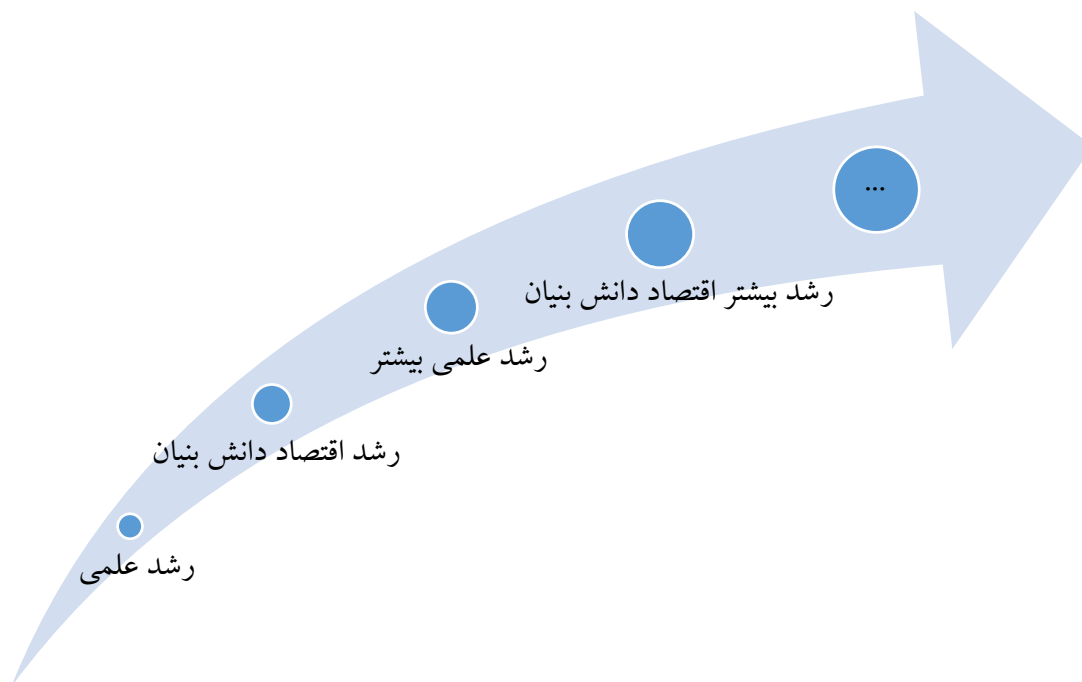
در حال حاضر بخش قابل توجهی از صادرات کشور مربوط به مواد خام است. در واقع صادرات مواد خام در کشور به یک رویه تبدیل شده است. اقتصاد دانش بنیان می تواند این مساله را حل و فصل نماید و کشور را به جای فروش مواد خام به سمت تولید و توسعه محصولات دانش بنیان صادرات آن پیش ببرد. این موضوع از مظاهر اقتصاد مقاومتی است که به پیشرفت و رشد اقتصادی کشور منجر می شود. از منظر مقام معظم رهبری «اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش بنیان است یعنی از پیشرفتهای علمی استفاده میکند، به پیشرفتهای علمی تکیه میکند، اقتصاد را بر محور علم قرار میدهد»^{۱۶}.

۲-۲- اقتصاددان بنیان از لوازم رشد و حرکت علمی کشور

مساله دیگری که در مورد اقتصاد دانش بنیان و تاثیر آن بر اقتصاد کشور قابل بررسی است، حرکت و رشد علمی کشور است که تا حد زیادی به اقتصاد دانش بنیان بستگی دارد. خصوصاً زمانی که دستاوردهای علمی به توانند به مرحله تجاری سازی برسند. در واقع چرخه زیر در رشد و حرکت علمی وجود دارد:

^{۱۵} مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۱/۰۱/۱۳۹۴

^{۱۶} مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۱/۰۱/۱۳۹۳



از نظر مقام معظم رهبری «اگر چنانچه این حرکت علمی با همین حواشی و دنباله‌هایی که دارد ادامه پیدا نکند - که یکی از آنها تشکیل همین شرکتهای دانش‌بنیان و روی آوردن به اقتصاد دانش‌بنیان [است] اینها از لوازم این حرکت علمی است که بحمدالله بتدریج راه افتاده است - کشور نجات پیدا خواهد کرد.»^{۱۷}

۲-۳- بی اثر شدن تحریم در صورت پیشرفت علمی^{۱۸}

اقتصاد دانش بنیان علاوه بر اینکه باعث بی اثر شدن تحریم‌های می‌شود، باعث قدرت اقتصادی می‌شود. از نظر مقام معظم رهبری «ما باید هر کدام نقش خودمان را بشناسیم و آن را ایفاء کنیم. یکی از بخشهای ما، اقتصاد است و خاصیت اقتصاد در یک چنین شرائطی، اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در مقابل کارشکنی دشمن، خباث دشمن؛ دشمنانی که ما داریم. به نظر من یکی از بخشهای مهمی که میتواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند، همین کار شماسست؛ همین شرکتهای دانش‌بنیان است؛ این یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ این را باید دنبال کرد»^{۱۹}.

در مورد بی اثر شدن تحریم‌ها نیز مقام معظم رهبری می‌فرماید: «از لحاظ کوتاه‌مدت هم اعتقاد بنده این است - یعنی این اعتقاد ناشی از کاری است که کارشناس‌ها و صاحب‌نظرها کرده‌اند - که تحریم‌ها هم - که امروز

^{۱۷} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هشتمین همایش ملی نخبگان جوان ۱۳۹۳/۰۷/۳۰

^{۱۸} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۹۳/۰۴/۱۱

^{۱۹} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکتهای دانش‌بنیان ۱۳۹۱/۰۵/۰۸

مسئله‌ی تحریمها یکی از مسائلی است که در ذهنها مطرح است - با پیشرفت علم بی‌اثر میشود. با نگاه کوتاه‌مدت و میان‌مدت هم که نگاه کنیم - با قطع نظر از آن آینده‌ی طولانی و بلندمدت - اگر کشور میخواهد تحریمها که امروز ابزاری است در دست دشمنان ما برای تحقیر ملت - از تحریم برای فشار آوردن روی آبروی ملی، غیر از فشارهای عملی که مربوط به زندگی است استفاده میکنند و تحقیر میکنند؛ اینکه ما از گذشته، در این چند سال مدام تکرار میکردیم که روی مسئله‌ی تحریمها خیلی تکیه نکنید، به‌خاطر این است - [بی‌اثر شود]، با نگاه علمی به مسائل کشور و توجه به علم و پیوند دادن علم و صنعت و کشاورزی - که توضیحات آقایان محترم را در این زمینه‌ها شنیدید - تحریمها بی‌اثر خواهد شد؛ و ما در این زمینه‌ها میدان کار برایمان باز است و میتوانیم کار کنیم؛ شرکتهای دانش‌بنیان یکی از اساسی‌ترین کارها در مقوله‌ی همین اقتصاد مقاومتی است که مطرح شده و درباره‌ی آن بحث شده است و مورد تأیید و تصدیق همه‌ی اطراف مسائل کشور قرار گرفته است».

۲-۴- اقتصاد دانش بنیان عامل قدرت اقتصادی و سیاسی

توسعه اقتصاد دانش بنیان علاوه بر اینکه توسعه اقتصادی را به همراه دارد، توسعه سیاسی و فرهنگی نیز به همراه خواهد داشت. از منظر مقام معظم رهبری «اگر ما ان‌شاءالله بتوانیم بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه‌ی دانش را پیش ببریم و به وجه غالب اقتصاد کشور تبدیل کنیم، این نه تنها به کشور قدرت اقتصادی خواهد داد، بلکه قدرت سیاسی هم خواهد داد، قدرت فرهنگی هم خواهد داد. وقتی یک کشوری احساس کرد که با علم خود، با دانش خود میتواند زندگی خود را و ملت خود را اداره کند و به دیگر ملتها خدمت برساند، احساس هویت میکند، احساس شخصیت میکند؛ این درست همان چیزی است که ملتهای مسلمان امروز به آن احتیاج دارند. ملت ما قبل از انقلاب، سالهای متمادی اسیر تضعیف روحیه‌ی خودباوری در میان خود بوده است. از آن وقتی که اول مسئولان دولتی، بعد بتدریج آحاد مردم چشم باز کردند و در مقابل پیشرفت خیره کننده‌ی علمی غرب مبهوت شدند، بتدریج احساس کمبود، احساس حقارت، احساس خودکم‌بینی در این کشور و در میان ملت ما ترویج شد. خوشبختانه انقلاب همه چیز را دگرگون کرد؛ از جمله این حالت و این روحیه را دگرگون کرد؛ بنابراین بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه‌ی دانش، هم موجب تقویت روحیه و شخصیت و هویت ملی است، هم قدرت سیاسی. خود استقلال و خوداتکائی در یک کشور، قدرت سیاسی میدهد؛ علاوه بر قدرت اقتصادی که خب، طبیعی است و وجود دارد»^{۲۰}.

۲-۵- اقتصاد دانش بنیان و کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی

^{۲۰} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان ۱۳۹۱/۰۵/۰۸

در طول‌های سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی «دشمنان نظام جمهوری اسلامی تلاش بسیار زیادی برای دشمنی و مبارزه با این نظام داشته‌اند. یک سوال مهم این است که چرا دشمنان این دشمنی‌ها را می‌کنند؟ بهانه‌ی دشمنی‌ها مسئله‌ی هسته‌ای و حقوق بشر است. ... مسئله‌ی اصلی، حراست مقتدرانه‌ی نظام اسلامی از ثروت عظیم نفت و گاز در این کشور است. ... کشورهای غربی از لحاظ منابع نفتی دچار مشکل شده‌اند و روزبه‌روز مشکل آن‌ها بیشتر خواهد شد. منابع نفتی کشورهای اروپائی و به طور کلی کشورهای غربی، بعضی چهار سال دیگر تمام خواهد شد، بعضی شش سال دیگر تمام خواهد شد، بعضی نه سال دیگر تمام خواهد شد؛ لذا مجبورند از منابع غیر خودشان استفاده کنند. کشور آمریکا که امروز حدود سی و چند میلیارد بشکه نفت ذخیره دارد، طبق محاسباتی که کارشناسان کشورمان کرده‌اند - که آمارشان متکی به آمار خود آمریکائی‌هاست - نفتش تا سال ۲۰۲۱، یعنی تا نه سال دیگر تمام خواهد شد. نفت دنیا که امروز بیش از پنجاه درصدش از خلیج فارس خارج می‌شود، آن روز متکی خواهد شد به سه منبع عمده‌ی نفتی در منطقه‌ی ما و در خلیج فارس؛ که البته یکی از آن سه منبع، ایران است، در بین همه‌ی کشورهای دنیا - این دیگر مربوط به خلیج فارس نیست - آن کشوری که موجودی نفت و گازش بر روی هم از همه بیشتر است، کشور جمهوری اسلامی ایران است.

در حالی که «جمهوری اسلامی ایران، منابعش بر طبق آنچه که تا امروز اکتشاف شده است از همه‌ی کشورهای دنیا بیشتر است؛ این خیلی چیز جذابی است برای مصرف‌کنندگان نفت در دنیا، برای دستگاه‌های استکبار که رگ حیاتشان به حامله‌های انرژی، به نفت و گاز وابسته است. بنابراین ایران کشوری با یک چنین ثروتی است. آن‌ها تا چهار سال دیگر تا ده سال دیگر تا پانزده سال دیگر نفتشان تمام می‌شود؛ اما جمهوری اسلامی بر طبق منابعی که تا امروز اکتشاف شده است تا هشتاد سال دیگر نفت و گاز دارد؛ این خیلی جذاب است. کشوری در اوج قله‌ی دارائی نفت و گاز»؛

اما در اختیار داشتن این نعمت خدادای اگر مورد استفاده مناسب قرار نگیرد، تبدیل به نعمت خواهد شد. یکی از نعمت‌ها، ایجاد وابستگی درآمدهای عمومی کشور به این درآمدهاست. (Auty, ۱۹۹۰) این وابستگی نتیجه‌ی جز ضعف اقتصاد کشور در پی نخواهد داشت و این ضعف خود محلی مناسب برای فشارهای دشمنان این نظام خواهد بود و معارضات بسیاری را بر ما تحمیل خواهد کرد. اقتصاد کشور ما برای آن‌ها نقطه‌ی مهمی است. هدف دشمن این بود که بر روی اقتصاد متمرکز شود، به رشد ملی لطمه بزند، به اشتغال لطمه بزند، طبعاً رفاه ملی دچار اختلال و خطر شود، مردم دچار مشکل شوند، دلزده بشوند، از نظام اسلامی جدا شوند؛ هدف فشار اقتصادی دشمن این است، خاصیت اقتصاد در یک چنین شرائطی، اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در مقابل کارشکنی دشمن، خبثت دشمن.

از آنجا که یکی از لوازم تحریم دشمنان بر علیه جمهوری اسلامی ایران، موضوع نفت و گاز است همچنین واقعیت موجود در اقتصاد ایران وابستگی شدید به درآمدهای نفتی در بودجه های عمومی است، کاهش وابستگی به نفت یکی از الزامات اقتصاد مقاومتی است. از منظر مقام معظم رهبری «کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است. این وابستگی، میراث شوم صد ساله‌ی ماست. ما اگر بتوانیم از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کنیم و تلاش کنیم نفت را با فعالیتهای اقتصادی درآمذزای دیگری جایگزین کنیم، بزرگترین حرکت مهم را در زمینه‌ی اقتصاد انجام داده‌ایم. امروز صنایع دانش‌بنیان از جمله‌ی کارهایی است که میتواند این خلأ را تا میزان زیادی پر کند. ظرفیتهای گوناگونی در کشور وجود دارد که میتواند این خلأ را پر کند. همت را بر این بگماریم؛ برویم به سمت این که هرچه ممکن است، وابستگی خودمان را کم کنیم»^{۲۱}.

۳- چشم انداز

مهمترین مساله در رسیدن به اهداف، ترسیم آن اهداف و آگاهی و شناخت دقیق آن است. باید در ابتدا پرسید که چقدر باید به اقتصاد دانش‌بنیان بها داد؟ در برنامه ۲۰ سال آینده کشور اقتصاد دانش‌بنیان چه جایگاهی باید داشته باشد؟ آیا صرف حمایت از دانش‌بنیان‌ها برای کشور کفایت می‌کند یا اینکه باید اجرایی شدن و تحقق اقتصاد دانش‌بنیان را در کشور مشاهده نمود؟ اینها سوالاتی هستند که در اینجا به دنبال پاسخگویی به آنها هستیم.

۳-۱- لزوم دانش بنیان کردن اقتصاد با تکیه بر تولید علم تا تجاری سازی

مقام معظم رهبری در تبیین مولفه‌های سیاست‌های اقتصاد مقاومتی چشم انداز اقتصاد دانش‌بنیان را به این صورت تعریف می‌کند: «نکته‌ی دهم از مؤلفه‌های سیاست‌های مقاومتی، مسئله‌ی دانش‌محوری است که این هم یک مشخصه‌ی بسیار مهمی است. خوشبختانه وضع علمی امروز کشور این اجازه را به ما میدهد که این بلندپروازی را داشته باشیم که بخواهیم اقتصادمان را اقتصاد دانش‌بنیان کنیم؛ که من بعداً باز یک اشاره‌ای به این خواهم کرد. ما دانشمند و متخصص و شرکتهای دانش‌بنیان و افراد مبتکر در کشور زیاد داریم؛ و این جزو مهم‌ترین زیرساخت‌های اقتصادی است در هر کشور؛ یعنی مهم‌ترین زیرساخت اقتصادی برای یک کشور، وجود نیروهای انسانی است. اگر چنانچه ما به این نکته که نکته‌ی دهم بود توجه کنیم، طبعاً چرخه‌ی علم تا ثروت - مخصوصاً در بخشهایی که دارای مزیت هستند - به راه خواهد افتاد و امتداد پیدا خواهد کرد؛ و این در اقتصاد مقاومتی

^{۲۱}مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۱/۰۵/۰۳

ان شاء الله روی میدهد. اینها مهم‌ترین مشخصه‌هایی است که در این سیاستها مورد توجه بوده؛ مطالب دیگری هم البته هست که در متن سیاستها وجود دارد؛ مهم‌ترین آنها این ده نکته بود که من عرض کردم^{۲۲}».

۳-۲- چشم انداز اقتصاد دانش بنیانی

با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف پذیر، فرصت ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ می‌گردد:

...

۲- پیشتازی اقتصاد دانش بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه^{۲۳}.

۳-۳- تبدیل وجه غالب اقتصاد کشور به اقتصاد دانش بنیان

از منظر مقام معظم رهبری «اگر ما ان شاء الله بتوانیم بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه‌ی دانش را پیش ببریم و به وجه غالب اقتصاد کشور تبدیل کنیم، این نه تنها به کشور قدرت اقتصادی خواهد داد، بلکه قدرت سیاسی هم خواهد داد، قدرت فرهنگی هم خواهد داد. وقتی یک کشوری احساس کرد که با علم خود، با دانش خود میتواند زندگی خود را و ملت خود را اداره کند و به دیگر ملتها خدمت برساند، احساس هویت میکند، احساس شخصیت میکند؛ این درست همان چیزی است که ملت‌های مسلمان امروز به آن احتیاج دارند. ملت ما قبل از انقلاب، سال‌های متمادی اسیر تضعیف روحیه‌ی خودباوری در میان خود بوده است. از آن وقتی که اول مسئولان دولتی، بعد بتدریج آحاد مردم چشم باز کردند و در مقابل پیشرفت خیره کننده‌ی علمی غرب مبهور شدند، بتدریج احساس کمبود، احساس حقارت، احساس خودکم‌بینی در این کشور و در میان ملت ما ترویج شد. خوشبختانه انقلاب همه چیز را دگرگون کرد؛ از جمله این حالت و این روحیه را دگرگون کرد؛ بنابراین بنیانگذاری کارهای اقتصادی بر پایه‌ی دانش، هم موجب تقویت روحیه و شخصیت و هویت ملی است، هم قدرت سیاسی. خود استقلال و خوداتکائی در یک کشور، قدرت سیاسی میدهد؛ علاوه بر قدرت اقتصادی که خب، طبیعی است و وجود دارد.»

^{۲۲}مقام معظم رهبری، بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۲۰/۱۲/۱۳۹۲

^{۲۳}مقام معظم رهبری، ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی» ۳۰/۱۱/۱۳۹۲

۴- لزوم حمایت از شرکت های دانش بنیان

حمایت یکی از مهمترین مولفه های اقتصاد است که اگر در جای خود به درستی اعمال شود می تواند تاثیرات بسیار مناسبی در رشد و شکوفایی اقتصادی قرار گیرد. اقتصاددانانی که حامی رقابت و بازارهای رقابتی هستند، معمولاً با حمایت گرایی سر ناسازگاری دارند و آن را مخل رقابت کامل می دانند؛ اما بسیاری از اقتصاددانان دیگر حمایت های حساب شده و بجا را نه تنها تاثیرگذار بلکه لازمه رشد و پیشرفت اقتصادی بر می شمارند. امروز کمتر کشوری را در دنیا می توان یافت که رویکرد حمایت گرایی از بخش های مختلف اقتصاد خود را پیشه نکرده باشد.

عمده کسانی که حامی حمایت گرایی هستند، آن را زمانی موفق برمی شمارند که این حمایت ها به صورت کوتاه مدت و موقت باشد. اگر حمایت گرایی به درازا بیانجامد، آن را شکست خورده تلقی می کنند. یکی از مهمترین حوزه هایی که مستلزم حمایت است، حوزه های دانش بنیان هستند. حوزه های دانش بنیان از آنجا که ریسک بالایی دارند و نوآوری و پژوهش در آنها رکن اصلی کار است، مستلزم حمایت هستند. این نوع حمایت ها در کلام رهبری و سیاست های ابلاغی ایشان بسیار چشمگیر است.

۴-۱- لزوم حمایت از فضای علمی و فناوری کشور^{۲۴} و حمایت از محصولات دانش بنیان

سیاست های کلی علم و فناوری (نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری) کشور که در شهریور ۱۳۹۳ توسط مقام معظم رهبری ابلاغ شد، گویا ترین سند بر لزوم حمایت از شرکت های دانش بنیان است. بخشی از این ابلاغیه به شرح زیر است:

۴... - تقویت عزم ملی و افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم و فناوری:

۴-۱- تقویت و گسترش گفتمان تولید علم و جنبش نرم افزاری در کشور.

۴-۲- ارتقاء روحیه نشاط، امید، خودباوری، نوآوری نظام مند، شجاعت علمی و کار جمعی و وجدان کاری.

۴-۳- تشکیل کرسی های نظریه پردازی و تقویت فرهنگ کسب و کار دانش بنیان و تبادل آراء و تضارب افکار، آزاداندیشی علمی.

۴-۴- ارتقاء منزلت و بهبود معیشت استادان، محققان و دانش پژوهان و اشتغال دانش آموختگان.

۴-۵- احیاء تاریخ علمی و فرهنگی مسلمانان و ایران و الگوسازی از مفاخر و چهره های موفق عرصه علم و فناوری.

^{۲۴} مقام معظم رهبری، ابلاغ سیاست های کلی «علم و فناوری» ۲۹/۰۶/۱۳۹۳

۴-۶- گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران و فعالیتهای عرصه علم و فناوری

بخش دیگری از این سیاست‌ها به لزوم حمایت از تولیدات دانش بنیان اختصاص دارد. در سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری آمده است:

۶- گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی بویژه جهان اسلام همراه با تحکیم استقلال کشور، با تأکید بر:

۱- توسعه صنایع و خدمات مبتنی بر علوم و فناوری‌های جدید و حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش بنیان و متکی بر فناوری‌های بومی بویژه در حوزه‌های دارای مزیت و ظرفیت، با اصلاح امر واردات و صادرات کشور.

۲- اهتمام بر انتقال فناوری و کسب دانش طراحی و ساخت برای تولید محصولات در داخل کشور با استفاده از ظرفیت بازار ملی در مصرف کالاهای وارداتی^{۲۵}.

۴-۲- حمایت از صنایع کوچک و متوسط

بنگاه‌های کوچک به دلیل نیاز به سرمایه پایین‌تر و ریسک پایین‌تر و نیز زودبازده بودن یکی از اولویت‌های اصلی اقتصاد ایران است. از نظر مقام معظم رهبری «یکی از لازم‌ترین کارها این است که از بنگاه‌های تولیدی متوسط و کوچک حمایت بشود؛ یکی از کارها این است که فعالیتهای بنگاه‌های دانش‌بنیان تقویت بشود»^{۲۶}.

۴-۳- لزوم حمایت دولت از شرکت‌های دانش بنیان و رفع موانع

از منظر مقام معظم رهبری «یک مسئله‌ی دیگر در سرفصل اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش‌بنیان است. خوب، خوشبختانه انسان می‌بیند کارهای خوبی انجام داده‌اند. این بخش شرکت‌های دانش‌بنیان و فعالیتهای اقتصادی دانش‌بنیان خیلی جاده‌ی باز و امیدبخشی است. به نظر من دوستان مسئول در دولت که کارشان به این بخش ارتباط پیدا میکند (چه وزارت صنعت و معدن و تجارت، چه وزات علوم) به این مسئله‌ی شرکت‌های دانش‌بنیان بپردازند و گلایه‌هاشان را بشنوند و آنها را برطرف کنند. زمینه‌ی بسیار خوبی است. ما استعداد‌های برجسته‌ای داریم که میتوانند در این مورد کمک کنند»^{۲۷}.

^{۲۵} مقام معظم رهبری، ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری» ۲۹/۰۶/۱۳۹۳

^{۲۶} مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۴

^{۲۷} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت ۰۲/۰۶/۱۳۹۱

۴-۴- لزوم ارتباط تنگاتنگ صنعت و دانشگاه و لزوم توجه هر چه بیشتر دولت

یکی دیگر از جنبه‌های حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و توسعه تجاری سازی، لزوم ارتباط بین صنعت و دانشگاه است که بار اصلی آن به دوش دول است. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید «همیشه به مسئولان گوناگون بخش‌های مرتبط دولتهای گذشته سفارش می‌کردم که سعی کنید بین صنعت و دانشگاه ارتباط برقرار کنید. خوشبختانه در اینجا دیدم که این ارتباط برقرار شده است. البته این باید عمومیت پیدا کند و همه‌ی صنایع ما با دانشگاه‌ها مرتبط شوند، به دانشگاه‌ها متصل شوند؛ هم دانش ما رشد میکند، هم صنعت ما رشد میکند. این خصوصیات را من در آنجا دیدم، اما اینها مخصوص این مرکز علمی و فناوری نفت نیست؛ این را در بازدیدهای دیگر هم مشاهده کردم. این نشان‌دهنده‌ی این است که در کشور قاعده بر این جاری است؛ حرکت، چنین حرکتی است»^{۲۸}.

۴-۵- توجه بیشتر به شرکت‌های دانش بنیان خصوصی و حمایت دولت از آنها

در عصر اخیر آسیب‌های اقتصاد دولتی بر اهل فن پوشیده نیست. امروز همه کشورهای دنیا به منظور رشد و پیشرفت به سمت خصوصی سازی رفته‌اند. سیاست‌های کشور خصوصا اصل ۴۴ نیز نشان از آن دارد که پیشرفت کشور ما نیز مستلزم رشد و توسعه بخش خصوصی است. این موضوع نه تنها در حوزه اقتصاد دانش بنیان بلکه در همه حوزه‌های اقتصادی کشور به چشم می‌خورد؛ اما اقتصاد دانش بنیان مستلزم توجه و حمایت بیشتری دز جهت خصوصی سازی دارد. مقام معظم رهبری در این باره اشاراتی داشته‌اند: «نکته‌ی دیگری که مورد اشاره قرار گرفت - که البته در ذهن من هم بود و در گزارشهایی که به ما داده‌اند، مورد توجه بود - این بود که در کمک‌های مالی و پشتیبانیها، شرکتهای دولتی سهم بیشتر را نبرند که بخش خصوصی و شرکتهای غیردولتی پشت در بمانند. اینجا هم من دیدم بعضی از دوستان همین تذکر را دادند؛ در گزارشهای ما هم همین نکته مورد توجه قرار گرفته. کاری کنیم که بخش خصوصی در زمینه‌ی شرکتهای دانش بنیان بتواند به معنای واقعی کلمه روی پای خودش بایستد و رشد کند. اگر چنانچه در این زمینه بخش خصوصی رشد پیدا کرد، به نظر ما منافعش برای کشور بسیار زیاد خواهد بود. دولت نقش حمایت کننده‌ی خودش و هدایت کننده‌ی خودش و کمک کننده‌ی خودش را خواهد داشت؛ لیکن در عرصه، محور حرکت، بخش خصوصی خواهد بود. این هم یکی از نکاتی است که مورد توجه است».

۴-۶- مساله خطرپذیری و لزوم حمایت

^{۲۸} مقام معظم رهبری، بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۱۳۹۱/۱/۱۰.

همانطوری که قبلا هم اشاره شد، یکی از مهمترین جنبه‌های اقتصاد دانش بنیان، آمیخته بودن آن به ریسک و گاهی نا اطمینانی است. اقتصاددانان معتقدند که زمانی یک پروژه اقتصادی می‌تواند صورت گیرد؛ که به نسبت ریسکی بودن پروژه، پاداش ریسک نیز بالا باشد.

$$r_p = r_f + \pi$$

r_p میزان سود پروژه را نشان می‌دهد، r_f بیانگر نرخ سود بدون ریسک (معمولا نرخ سود بانکی یا اوراق قرضه) و π پاداش ریسک را نشان می‌دهد. هر چه ریسک بالاتر باشد، پاداش ریسک نیز باید بالاتر باشد و لذا احتمال بالا بودن درآمدهای پروژه‌های ریسکی بالاتر خواهد بود.

از آنجا که احتمال شکست در این پروژه‌های زیاد است، حمایت از این پروژه‌ها نیز به طریق اولی نیاز است. این موضوع در کلام مقام معظم رهبری نیز آمده است: «از جمله‌ی چیزهائی که گفته شد - که به نظر ما درست هم هست - مسئله‌ی لحاظ خطرپذیری در این شرکتهاست؛ چون اگر چنانچه در این شرکتهای خطرپذیری نباشد و آمادگی برای مواجهه‌ی با ریسک وجود نداشته باشد، کار پیش نخواهد رفت. البته راههائی وجود دارد برای اینکه زبان این خطرها، اصل موجودیت این شرکتهای را تهدید نکند؛ مثل بیمه‌های مخصوص و مشخصی که برای این کار باید پیش‌بینی شود؛ که این هم کار دستگاه‌های دولتی است.»

۵- باید ها و نبایدها در عرصه اقتصاد دانش بنیان

از منظر مقام معظم رهبری در پیشبرد امور اقتصاد دانش بنیان توجه به ۱۵ مولفه اصلی باید در نظر گرفته شود. این مولفه‌ها که از آن به عنوان الزامات اقتصاد دانش بنیان یاد می‌شود به شرح زیر است:

۵-۱- لزوم به ثمر نشاندن محصولات دانش بنیان

مسئله‌ی هدایت کار به سمت بازار و ثروت که در این گزارشها من یک جا ملاحظه کردم، خیلی مهم است؛ یعنی کاری بشود که این شرکتهای دانش بنیان به معنای واقعی کلمه بتوانند از این محصول استفاده کنند، از این فکر استفاده کنند؛ این موجب میشود که کار علمی شما و تحقیقاتی شما در محیط زندگی مردم تأثیر خود را نشان بدهد؛ این تضمین پیشرفت کار شما است ان شاءالله^{۲۹}.

۵-۲- لزوم توقف نکردن در پیشبرد امور دانش بنیان^{۳۰}

^{۲۹}مقام معظم رهبری، بیانات پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای فناوری نانو ۱۳۹۳/۱۱/۱۱

^{۳۰}مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگران در گروه صنعتی مپنا ۱۳۹۳/۰۲/۱۰

عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری و اعتماد به نفس و اعتماد به کمک الهی. اینکه من نام مبارک امام باقر (علیه السلام) و نام مبارک امیرالمؤمنین و تبریک ایام مبارک رجب را در طلیعه‌ی عرایضم عرض میکنم، به خاطر این است؛ در همه‌ی کارها توکل به خدای متعال و استمداد از کمک الهی [کنیم]؛ به کمکهای الهی اعتماد کنیم. [وقتی] شما از خدای متعال کمک میخواهید، راهها به سوی شما باز میشود: وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ، وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ. این رزقی که در این آیه و در آیات دیگر گفته شده است، به شکلهای مختلفی به من و شما میرسد؛ گاهی شما ناگهان در ذهنتان یک چیزی برق میزند، میدرخشد، راهی باز میشود؛ این رزق الهی است؛ در یک برهه‌ی فشار، ناگهان یک امید وافر در دل شما به وجود می‌آید؛ این همان رزق الهی است. بنابراین اعتماد به کمک الهی؛ به کارگیری هوش و دانش که این هم یکی از ارکان مقاومت اقتصادی است که در جای خود شرح داده شد؛ مجموعه‌های دانش بنیان که خب خوشبختانه این مجموعه‌ی شما یکی از نمونه‌های برجسته‌ی دانش بنیان است؛ و به کارگیری پشتکار، کار را بایستی دست کم نگرفت، از پیشرفتهایی که به دست آوردید قانع نشوید، به پیشرفتهای بیشتر شایق بشوید، قانع شدن به آن حدی که به آن رسیده‌ایم، ما را متوقف و دچار رکود میکند؛ و ابتکار، راههای نرفته را، راههای میانبر را در پیش گرفتن [اینها لازم است].

۵-۳- لزوم شاخص سازی درباره تشخیص شرکت های دانش بنیان^{۳۱}

البته در تشخیص شرکتهای دانش بنیان دقت بشود، یعنی شاخصها و مشخصهها [معین بشود] و شرکت دانش بنیان استانداردسازی بشود؛ این جور نباشد که به اسم شرکت دانش بنیان کسانی بیایند و همین کارهایی را که در برخی از عرصه‌های دیگر معمول است - دلالی و مانند اینها - در [اینجا] پیش ببرند. به معنای واقعی کلمه، شرکت دانش بنیان [باشد]؛ این را باید یکی از محورهای اساسی قرار داد.

۵-۴- لزوم مشارکت توأم فعالان اقتصادی و دانشمندان در اقتصاد دانش بنیان

اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش بنیان است یعنی از پیشرفتهای علمی استفاده میکند، به پیشرفتهای علمی تکیه میکند، اقتصاد را بر محور علم قرار میدهد؛^{۳۲} اما معنای آن این نیست که این اقتصاد منحصر به دانشمندان است و فقط دانشمندان میتوانند نقش ایفا کنند در اقتصاد مقاومتی؛ نخیر، تجربه‌ها و مهارتها - تجربه‌های صاحبان صنعت، تجربه‌ها و مهارتهای کارگرانی که دارای تجربه و مهارتند - میتواند اثر بگذارد و میتواند در این اقتصاد نقش ایفا کند. اینکه گفته میشود دانش محور، معنای آن این نیست که عناصر با تجربه‌ی صنعتگر یا کشاورز که

^{۳۱}مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار اساتید دانشگاهها ۱۱/۰۴/۱۳۹۳

^{۳۲}مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۳

در طول سالهای متمادی کارهای بزرگی را بر اساس تجربه انجام داده‌اند، اینها نقش ایفا نکنند؛ نخیر، نقش بسیار مهمی هم به عهده‌ی اینها است^{۳۳}.

۵-۵- لزوم تجاری سازی و نیز لزوم شکل گیری شرکت های علم و فناوری

مسئله‌ی تجاری‌سازی خیلی مهم است. یافته‌های علمی و صنعتی بایستی بتوانند در کشور تولید ثروت کنند. برادران مسئول در دفتر ما یک محاسبه‌ای کردند؛ نظر آنها این است که تا سال ۱۴۰۴ ما باید بتوانیم حداقل بیست درصد از درآمد کشور را از راه صنایع دانش‌بنیان و فعالیتهای تجاری دانش‌بنیان تأمین کنیم؛ یعنی از محل فروش محصولات علمی. این چیزی است که باید خیلی از دسترس دور نباشد. دانش، منشأ تولید ثروت است؛ البته به شکل صحیح، به شکل نجیبانه، نه آنچنان که دنیای غرب از دانش برای تحصیل ثروت استفاده کرد؛ که من بعد ان‌شاء‌الله اشاره‌ی مختصری خواهم کرد. البته تجاری کردن اگر در ذهنیت دستگاه‌های مسئول باشد، بایستی از آغاز - یعنی از وقتی که ما پروژه‌ی علمی و پروژه‌ی صنعتی را تعریف میکنیم - به فکر تجاری کردنش باشیم؛ نگذاریم بعد از آنکه کار تمام شد، به فکر بیفتیم که بازاریابی کنیم. از اول باید این مسئله در محاسبات بیاید؛ که البته این مربوط به دستگاه‌های مسئول کشور است که دنبال کنند.

پیشنهاد کردند - من اینجا یادداشت کردم - که امکان تأسیس نوع تازه‌ای از شرکتهای که عبارت است از شرکتهای علمی و فناوری، در کشور فراهم شود. خیلی‌ها هستند که مایلند دسته‌جمعی کار علمی کنند، تحقیقات علمی کنند. این کمکی که دولت و مسئولان به پیشرفتهای علمی و فناوری میکنند، منحصر نماند به کمک به افراد؛ این شرکتهای مورد حمایت قرار بگیرند. البته اینها با شرکتهای تجاری که مالیات و تسهیلات متعارف بانکی به آنها تعلق میگیرد، اشتباه نشوند؛ بلکه به طور ویژه به این شرکتهای کمک شود. فکر میکنم این کار، کار لازم و مهمی است. دولت باید در این زمینه یک مدیریت هوشمندانه‌ای به کار ببرد^{۳۴}.

۵-۶- اهمیت شرکت های دانش بنیان لزوم تجاری سازی و تکمیل چرخه فناوری _ لزوم رشد علم و فناوری

ما باید بتوانیم در زمینه‌ی علم، اولاً نگذاریم حرکت پرشتابی که امروز وجود دارد، مطلقاً کند بشود، بخصوص دولت باید به آن اهتمام بکند. عرض کردم این جزو دو اولویّت اول برنامه‌های کشور است؛ یعنی به‌طور ویژه روی مسئله‌ی پیشرفت علم باید کار بشود. البته مسئول درجه‌ی یک برای پیشرفت علم، دو وزارت علوم و بهداشت درمان هستند؛ لکن وزارت‌های صنعتی، وزارت کشاورزی، وزارت‌های حتّی خدماتی، اینها همه‌شان میتوانند در این زمینه کمک

^{۳۳}مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱

^{۳۴}مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار نخبگان جوان ۱۳۸۹/۰۷/۱۴

بکنند و باید کمک بکنند؛ یعنی واقعاً همکاری بین دانشگاهها و بین مراکز علمی و تحقیقاتی و دستگاههای خدماتی ما - مثل همین وزارت صنعت، وزارت راه، وزارت نفت، وزارت کشاورزی، این وزارتهای گوناگونی که با مسائل فنی سروکار دارند - [لازم است]؛ اینها میتوانند واقعاً مثل یک مکنده‌ای عمل بکنند و از درون مراکز تحقیقاتی و علمی، آن شیرهی علم را بکشند و آن دستگاه را وادار به کار و تحرک بکنند. البته اینکه عرض کردم، دو نکته است در مورد این مسائل علمی: یکی تکمیل زنجیره‌ی علم و فناوری است؛ یعنی این زنجیره‌ی از ایده و فکر و سپس علم و سپس فناوری و سپس تولید و سپس بازار را ما باید تکمیل بکنیم، و آلا اگر چنانچه ما کار تحقیقاتی را کردیم، به فناوری هم رسیدیم، اما مثلاً تولید انبوه نشد، یا بازار برایش پیش‌بینی نشد، این ضربه خواهد خورد؛ همه‌ی اینها بایستی مورد توجه قرار بگیرد و این زنجیره‌ی کار علمی، تا تولید و بازار بایستی دنبال بشود؛ یعنی نگاهها باید روی مجموع این زنجیره باشد؛ این یک نکته است. نکته‌ی بعدی هم شرکتهای دانش‌بنیان؛ خوشبختانه امروز شرکتهای دانش‌بنیان با تعداد خوبی، بالایی تشکیل شده و وجود دارد، هرچه میتوانید باید بروید سراغ شرکتهای دانش‌بنیان^{۳۵}.

۵-۷- لزوم تربیت نیرو در صنایع دانش بنیان

به تربیت نیرو، بخصوص در صنایع دانش‌بنیان - همان طور که دوستان گفتند - بایست خیلی اهمیت داد. در بعضی از بخشها خوشبختانه این کار شده است. در بخش انرژی هسته‌ای ما اطلاع داریم، در بخش رویان از نزدیک اطلاع داریم که تربیت نیروی ماهر، نیروی کارآمد، نیروی دانشمند و محقق انجام گرفته. بایست به این در بخشهای مختلف توجه کرد.^{۳۶}

۵-۸- لزوم پیشرفت توأم تولید و علم در کشور

پیشرفت مادی کشور در درجه‌ی اول، متوقف بر دو عنصر است: یک عنصر، علم است؛ یک عنصر، عنصر تولید است. اگر علم نباشد، تولید هم صدمه می‌بیند؛ کشور با علم پیش می‌رود. اگر علم باشد، اما بر اساس این علم و بر بنیاد دانش، تولید تحول و تکامل و افزایش پیدا نکند، باز کشور درجا می‌زند. عیب کار ما در دوران حکومت طواغیت این بود که نه علم داشتیم، و چون علم نبود، نه تولید متکی بر پایه‌ی علم و پیشرونده و رشدیابنده داشتیم. لذا دنیا وقتی وارد میدان صنعت شد، پیش رفت؛ قاره‌ی آسیا که دیرتر از اروپا وارد میدان صنعت شده بود، پیش رفت؛ ولی ما بر اثر حکومت این طواغیت و شرائط گوناگون، عقب ماندیم. اگر میخواهیم جبران کنیم -

^{۳۵} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۲/۰۶/۰۶

^{۳۶} مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۰۶/۱۶

که می‌خواهیم، و ملت‌مان حرکت هم کرده است و به میزان زیادی پیش هم رفته است - باید به علم و تولید اهمیت بدهیم؛ باید در مراکز علم، در مراکز تحقیق، با شکل‌های نو و مدرن پیگیری شود^{۳۷}.

۵-۹- لزوم توسعه تولید خصوصاً در حوزه دانش بنیان

تولید، چه در عرصه‌ی صنعت، چه در عرصه‌ی کشاورزی، از اهمیت درجه‌ی اول برخوردار است. کشوری که تولید نداشته باشد، خواهی نخواهی وابسته است. اگر همه‌ی نفت و گاز دنیا هم زیر زمین‌های ما و در چاه‌های ما ذخیره شده باشد، به دردمان نمی‌خورد؛ کم‌اینکه می‌بینید کشورهایی وجود دارند که از لحاظ ذخائر معدنی و طبیعی - چه ذخائر انرژی، چه ذخائر فلزهای بسیار ذی‌قیمت و کمیاب - در کمال ثروتمندی هستند؛ اما خودشان بر روی این زمینی که زیرش این همه گنج خفته است، زندگی نکبت‌بار و فلاکت‌باری دارند. باید تولید در کشور - بخصوص تولید دانش‌بنیان، متکی به دانش و مهارت‌های علمی و تجربی - پیش برود؛ این به دست کارگر و کارفرماست. مدیریت آن هم با دولت است؛ بایستی سازماندهی کنند، کار کنند^{۳۸}.

۵-۱۰- تقویت شرکت‌های دانش بنیان

ما اگر بخواهیم از این وضعیت نجات پیدا کنیم، بخواهیم به رشد اقتصادی حقیقی نائل شویم، راهش تکیه‌ی به علم است؛ این هم از راه تقویت همین شرکت‌های دانش‌بنیان، عملی است. ما باید به این سمت برویم. البته کارهایی که انجام گرفته، کارهای باارزشی است. گزارشی که معاون محترم رئیس‌جمهور دادند - که البته من اطلاع نسبتاً کاملی از آنچه که انجام گرفته، قبلاً در ضمن گزارش‌های مکتوب به دست آوردم - بسیار دلگرم‌کننده است؛ نشان‌دهنده‌ی این است که دستگاه‌های ما بحمدالله تلاششان در این زمینه خوب است؛ منتها نگاه کنیم، ضعفها را در بخش‌های مختلف شناسائی کنیم و سعی کنیم این ضعفها را برطرف کنیم.

۵-۱۱- تشویق نخبگان به تشکیل شرکت‌های دانش بنیان

آنچه که ما می‌خواهیم ان‌شاءالله بر این جلسه مترتب شود، به طور کلی دو چیز است: یکی تشویق نخبگان و زیدگان و اهل علم و اهل تحقیق به این که به سمت تشکیل این شرکتها بروند و همچنین رساندن محصول این شرکتها و این تحقیقات به بازار و در دسترس مردم قرار دادن و وارد کردن آن در چرخه‌ی تجارت است. این، غرض اول ماست. البته هم‌افزایی علم و ثروت و دارائی، تعریف ابتدائی این شرکتهاست. بنابراین اهل دانش و کسانی که اهل سرمایه‌گذاریهای مالی هستند، همت کنند و این شرکتها افزایش پیدا کند. حالا گفته شد که تا پایان برنامه،

^{۳۷}مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگران نمونه سراسر کشور ۱۳۸۹/۰۲/۰۸

^{۳۸}مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگران نمونه سراسر کشور ۱۳۸۹/۰۲/۰۸

بیست هزار شرکت تشکیل خواهد شد؛ لیکن تصور من این است که بیش از این بایستی ما در کشور به رقم شرکتهای دانش بنیان اهتمام بورزیم. البته کمیت و کیفیت آنها با هم دیده شود؛ که حالا مسئلهی کیفیت، مسئلهی دیگری است.

۵-۱۲- برطرف کردن مشکلات شرکت های دانش بنیان

هدف دوم این است که مشکلات این شرکتهای ان شاء الله برطرف شود. مشکلاتی وجود دارد - مشکل نقدینگی هست، مشکل کمکهای گوناگون معنوی هست؛ که در این پیشنهادها وجود داشت - دولت میتواند این مشکلات را برطرف کند. همین بخشهایی که مرتبط با این قضیه هستند؛ چه معاونت محترم ریاست جمهوری، چه وزارتهای محترم صنایع و علوم و بهداشت و درمان و جهاد کشاورزی و وزارتهایی که با این قضایا ارتباط پیدا میکنند، میتوانند همکاری کنند، تقسیم مسئولیت کنند، حدود وظایف هر بخشی را تعیین کنند و مشکلات را برطرف کنند. از جملهی چیزهایی که اینجا گفته شد و به نظر من درست هم هست، این است که این سیستمهای سنتی قدیمی اعتبارشناسی، از جمله از سوی بانکها و مراکز پولی، نسبت به این شرکتهای نگاهشان را عوض کنند. مشکل نقدینگی، مشکل مهم این شرکتهاست.

۵-۱۳- لزوم رصد اختراعات

یک مسئلهی مهم این است که دستگاههای دولتی ما اختراعات و ثبت اختراعات را رصد کنند و خود آنها به سراغ صاحبان اختراعات و نخبگان فکری بروند و از آنها بخواهند که همکاری کنند، کمک کنند، تا آنها بتوانند بیابند در ایجاد یک شرکت دانش بنیان در آن بخش مورد نظر سهیم شوند. دستگاههای ما ننشینند که مخترعان به آنها مراجعه کنند، کار بیفتد توی پیچ و خمهای اداری و بوروکراسی و مشکلاتی که وجود دارد؛ اینها یقیناً شوقها و استعدادها را تضعیف خواهد کرد. آنطور که من گزارش دارم، خارجیها دارند استعدادهای موجود کشور ما را رصد میکنند؛ هر جایی که به دردشان میخورد، می آیند سرمایه گذاری میکنند و می برند. خوب، استعداد انسانی، نیروی انسانی، ارزشمندترین موجودی یک کشور است.

نباید اجازه بدهیم، نباید بگذاریم، «نگذاشتن» هم به این شکل منطقی است که ما زمینه را فراهم کنیم، آماده کنیم، تشویق کنیم، دستگیری کنیم، آنها را وادار کنیم، آنها را وارد میدان کنیم که مشغول بشوند، دلگرم بشوند؛ آن وقت در آن صورت، این همان چشمهی جوشان تمام نشدنی خواهد بود که پیش می آید.

۵-۱۴- اجرای قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان

از جمله‌ی مطالبی که گفته شد و درست هم هست، همین مسئله‌ی اجرای قانون حمایت از شرکتهای دانش‌بنیان است که دو سه سالی است تصویب شده. دولت لایحه‌ای داد، مجلس هم تصویب کرد. البته آئین‌نامه‌ی اجرایی آن هنوز تصویب نشده، ابلاغ نشده؛ این کار باید سریع انجام بگیرد. ان‌شاءالله مسئولین دولتی که اینجا تشریف دارند، این را دنبال کنند. برای این کار مبلغی هم در نظر گرفتند، ایجاد صندوقی هم تصویب و آماده شد. اگر ان‌شاءالله آن قانون به کار بیفتد، قطعاً به پیشرفت و توسعه‌ی شرکتهای دانش‌بنیان کمک خواهد کرد.

۵-۱۵- ایجاد بانک اطلاعات

یکی از چیزهای مهمی که وجود دارد، بانک اطلاعات است. یکی از فواید این جلسه همین است که کسانی می‌آیند اطلاعاتی را در اختیار جمعی از نخبگان و زبدهگان و مسئولان می‌گذارند؛ این کار بایستی عمومیت پیدا کند. باید بانک اطلاعات وجود داشته باشد؛ ما داشته‌های خودمان را بدانیم، نداشته‌ها را هم بدانیم؛ چیزهایی که مورد نیاز ماست. بخصوص بعضی از بخشهای دولتی که اینجا از آنها اسم آوردند - مثل نفت، مثل دفاع، مثل کشاورزی - اینها نیازهای بسیار زیادی دارند؛ که اگر چنانچه این نیازها برای تشکیل دهندگان شرکتهای دانش‌بنیان معلوم بشود، کسانی که از لحاظ سرمایه‌گذاری علمی و سرمایه‌گذاری پولی آماده هستند، میتوانند سراغ این نیازها بیایند و این نیازها را برطرف کنند. پس تشکیل بانک اطلاعات و در معرض گذاشتن اطلاعات لازم برای همه، چیز بسیار لازمی است.

یک نکته‌ی دیگر هم این است که شرکتهای دانش‌بنیان در عرصه‌های مختلف کشور میتوانند فعال شوند؛ چند عرصه‌ی محدود را برای این کار نگذارند؛ در همه‌ی مواردی که نیاز وجود دارد، این استعدادها به کار بیفتد و ان‌شاءالله این شرکتهای بتوانند نقش ایفاء کنند.

۶- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری:

در این بخش به دنبال بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری درباره اقتصاد دانش‌بنیان بودیم و آرای ایشان را از جهات مختلفی مورد بررسی قرار دادیم. از حیث نوع تعریف اقتصاددان بنیان می‌تواند گفت که در منظومه مقام معظم رهبری، نگاهی وسیع‌تر و بازتر نسبت به مساله دانش‌بنیان وجود دارد. به طور کلی اقتصاد دانش‌بنیان از یک نظر با تعاریف مرسوم مشترک و از ۳ نظر دارای تمایز است. نقطه اشتراک آن‌ها در حوزه فرآیندها و شیوه کلی اقتصاد دانش‌بنیان و نقاط تفارق در غایتها، بومی‌سازی و گستره اقتصاد دانش‌بنیان است که به تفکیک مورد بررسی قرار گیرد. مجدداً بر این نکته تاکید می‌شود که در نگاه ایشان اقتصاد دانش‌بنیان صرفاً یک حوزه خاص مانند نانو تکنولوژی یا هوافضا و یا هسته‌ای را شامل نمی‌شوند. بلکه از حیث کاربرد در حوزه‌های مختلفی از صنعت،

فن‌آوری و کشاورزی و حتی امور تجاری می‌توان از دانش‌بنیان شدن سخن به میان آورد. این موضوع مورد تایید بسیاری از کارشناسان و متخصصان امر است که در سایر بخش‌ها به آن اشاره شده است.

نکته مهم دیگری که باید بدان اشاره کرد این است که ما وقتی چنین نگاهی به اقتصاد دانش‌بنیان داریم و برای رسیدن به آن برنامه ریزی می‌کنیم، باید منتظر دستاوردهای متعددی باشیم که از جمله آن‌ها به رشد و توسعه اقتصادی، رشد شاخص‌ها علمی و فن‌آوری کشور و بالا رفتن سطح دانش در کشور باشیم که در نتیجه آن می‌توان آثاری همچون بی‌اثر شدن تحریم‌ها، کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی و همچنین قدرت گرفتن کشور را شاهد باشیم. طبیعی است که برای رسیدن به این اهداف فوق باید چشم‌اندازی روشن ترسیم کرد تا بر اساس آن بتوان راه را بهتر شناخت. این چشم‌انداز نیز در آرای مقام معظم رهبری به خوبی ترسیم شده است که از جمله مهمترین ارکان آن لزوم دانش‌بنیان کردن اقتصاد با تکیه بر تولید علم تا تجاری‌سازی و تبدیل وجه غالب اقتصاد کشور به اقتصاد دانش‌بنیان است. طبیعی است که این مسیر دارای الزاماتی است که از مهمترین آن حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و ایجاد ارتباط تنگاتنگ بین صنعت و دانشگاه‌ها و فضای‌های علمی و فناوری است. با این اوصاف باید‌ها و نبایدهایی از نظر مقام معظم رهبری در اولویت است که به شرح زیر است که در بخش‌های قبلی به صورت مفصل به شرح آن پرداخته‌ایم:

لزوم به ثمر نشانیدن محصولات دانش بنیان

لزوم شاخص سازی درباره تشخیص شرکت های دانش بنیان

لزوم توقف نکردن در پیشبرد امور دانش بنیان

لزوم مشارکت توام فعالان اقتصادی و دانشمندان در اقتصاد دانش بنیان

لزوم تجاری سازی و نیز لزوم شکل گیری شرکت های علم و فناوری

ایجاد بانک اطلاعات

اجرای قانون حمایت از شرکت های دانش بنیان

لزوم رصد اختراعات

برطرف کردن مشکلات شرکت های دانش بنیان

تشویق نخبگان به تشکیل شرکت های دانش بنیان

تقویت شرکت های دانش بنیان

لزوم توسعه تولید خصوصا در حوزه دانش بنیان

لزوم پیشرفت توام تولید و علم در کشور

لزوم تربیت نیرو در صنایع دانش بنیان

لزوم تجاری سازی و تکمیل چرخه فناوری

فهرست منابع:

- حمیدی زاده، محمدرضا، ۱۳۸۷، رویکرد دستیابی به کسب و کار دانش محور، فصلنامه پژوهش های مدیریت، ص ۱۶۳-۱۹۰
- اکبرزاده، نجمه، شفیع زاده احسان، ۱۳۹۱، بررسی نقش دولت در بهبود روند ایجاد و توسعه کسب و کارهای دانش بنیان فصلنامه رشد فناوری، ص ۵۳
- مقام معظم رهبری، دیدار با فعالان شرکت ها و تولید دانش بنیان، ۹۱/۵/۸
- مقام معظم رهبری، بیانات در جمع مردم و کارکنان صنعت نفت عسلویه ۰۸/۰۱/۱۳۹۰
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت های دانش بنیان ۰۸/۰۵/۱۳۹۱
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار مردم آذربایجان ۲۹/۱۱/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۴
- مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار شرکت کنندگان در هشتمین همایش ملی نخبگان جوان ۳۰/۰۷/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار اساتید دانشگاه ها ۱۱/۰۴/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت های دانش بنیان ۰۸/۰۵/۱۳۹۱
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت های دانش بنیان ۰۸/۰۵/۱۳۹۱
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۰۳/۰۵/۱۳۹۱
- مقام معظم رهبری، بیانات در جلسه تبیین سیاست های اقتصاد مقاومتی ۲۰/۱۲/۱۳۹۲
- مقام معظم رهبری، ابلاغ سیاست های کلی «اقتصاد مقاومتی» ۳۰/۱۱/۱۳۹۲
- مقام معظم رهبری، ابلاغ سیاست های کلی «علم و فناوری» ۲۹/۰۶/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، ابلاغ سیاست های کلی «علم و فناوری» ۲۹/۰۶/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۴
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیأت دولت ۰۲/۰۶/۱۳۹۱
- مقام معظم رهبری، بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۰۱/۰۱/۹۱۱۳۹۱
- مقام معظم رهبری، بیانات پس از بازدید از نمایشگاه دستاوردهای فناوری نانو ۱۱/۱۱/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگران در گروه صنعتی مینا ۱۰/۰۲/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار اساتید دانشگاه ها ۱۱/۰۴/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در حرم مطهر رضوی ۰۱/۰۱/۱۳۹۳
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار نخبگان جوان ۱۴/۰۷/۱۳۸۹
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت ۰۶/۰۶/۱۳۹۲
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور ۱۶/۰۶/۱۳۸۹

- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگران نمونه سراسر کشور ۱۳۸۹/۰۲/۰۸
- مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار کارگران نمونه سراسر کشور ۱۳۸۹/۰۲/۰۸